

СКЛАДОВІ ПРОЦЕСУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

*ШИБАЄВА Н.В. К.Е.Н., ДОЦЕНТ, БАБАН Т.О. СТ. ВИКЛАДАЧ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Однією з провідних тенденцій розвитку багатьох країн світу стають процеси децентралізації. В постіндустріальному суспільстві забезпечити ефективне державне регулювання на місцевому та регіональному рівнях з центрального рівня не завжди є можливим та доцільним. Про це свідчать практика порівняння централізованих та децентралізованих країн: в тих, де відбувся перерозподіл певних економічних функцій держави на користь органів місцевого самоврядування, де частина державних завдань вирішується на місцевому та регіональному рівнях, показники соціально-економічного розвитку виявляються найвищими.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання децентралізації перебувають у полі зору як фахівців з державного управління, так і економістів, дослідженню означених питань присвячені роботи зарубіжних та вітчизняних вчених, переважно з позиції суспільних фінансів. Теоретичні основи бюджетної децентралізації визначені в роботах Д. Б'юкенена, Р. Масгрейва, окремі аспекти організації міжбюджетних відносин, забезпечення ефективності бюджетного перерозподілу коштів представлено у працях Дж. Стігліца, П. Самуельсона. Польський досвід процесу децентралізації узагальнений Є. Рушковським. Зміна парадигми суспільних фінансів, що викликана вибором системи розподілу державних доходів між бюджетами різних рівнів України висвітлюється у працях З. Варналії, В. Базилевича, А. Гальчинського, В. Геця. Процеси формування і використання коштів місцевих бюджетів, міжбюджетних трансфертів є предметом дослідження І. Луніної, В. Онегіної, В. Опаріна, О. Солдатенка, С. Слухая, Ю. Субботович, В. Тарангул, С. Юрія. Розбудові нової архітектури бюджетної системи України: присвячена аналітична доповідь за ред. Я. Жаліла [1].

Зарубіжний і вітчизняний досвід побудови моделей місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин з позицій бюджетної децентралізації міститься у дослідженні О. Яфінович, Р. Білик, Л. Демиденко, Ю. Наконечна. Серед робіт, які містять комплексний

підхід до різних аспектів процесу децентралізації, необхідно згадати дослідження О. Бориславської, І. Заверухі, Е. Захарченка [2].

Отже, висвітлення основних аспектів процесу децентралізації з точки зору системного підходу не набуло розповсюдження, залишаються не визначеними складові децентралізації, що у сукупності обумовлюють доцільність та ефективність даного процесу у конкретній соціально-економічній системі.

Метою статті є аналіз складових децентралізації, які у сукупності визначають доцільність та ефективність даного процесу в конкретних соціально-економічних умовах.

Виклад основного матеріалу. Централізована держава, яка сформувалася в процесі пошуків найкращої моделі державної організації, панувала до середини ХХ ст., зразком була французька система, яка найбільш ефективно забезпечувала рівноправність, нівелювання місцевих відмінностей, реалізацію загальнодержавних інтересів. Але поява централізованих держав, які перетворилися на тоталітарні, вплинуло на формування позиції, щодо необхідності розмежування правових, адміністративних, економічних функцій держави. Усвідомленню цього на практиці передували теоретичні дискусії між Ж. Боденом, який розвинув теорію монолітної держави та обґрунтував абсолютизм в усій Європі та Й. Альтузіусом, який відстоював позицію передачі місцевому та регіональному політичним рівням правових повноважень, а також права на самоврядування у значному обсязі (у подальшому це було закріплено як принцип субсидіарності).

Після Другої світової війни, виходячи з досвіду історичного розвитку, перевагу у значній кількості країн було віддано децентралізованій державі. За словами Ф. Хайєка: «Цивілізація може поширюватися, але, ймовірно, не може сильно прямувати вперед за управління, яке відбирає у громадян і бере на себе керівництво повсякденними справами» [3]. У країнах Європи було розпочато процеси децентралізації. В узагальненому вигляді децентралізація означає передачу політичних, адміністративних, фінансових повноважень на нижчі рівні державної ієрархії [2, с. 9].

Розрізняють декілька форм децентралізації (федерація, децентралізація, деконцентрація), приналежність державного устрою країни до конкретної форми залежить від ступеня самостійності місцевих органів у прийнятті рішень, від того, як визначені законодавством їхні права. І. Бусіпіна підкреслює, що хоча принципи державного устрою в країнах Західної Європи різні, тенденція до децентралізації є загальною [4].

За суб'єктами та сферами впливу розрізняють такі види децентралізації:

- Територіальна – створення органів публічної адміністрації, що здійснюють урядування в межах певних адміністративно-територіальних одиниць самостійно і незалежно від органів державної влади;
- Функціональна – визнання самостійних і незалежних спеціалізованих організацій суб'єктами владних повноважень із делегуванням права здійснювати певні державні функції.

Є. Рушковський, виділяє наступні системоутворюючі компоненти територіальної децентралізації:

1. Децентралізація політична – відповідний устрій, який визначає правовий статус органів місцевого самоврядування та походить від специфічного способу формування цих органів.

2. Децентралізація адміністративна – наявність у органів місцевого самоврядування певних завдань, функцій, виконання яких спрямовано на задоволення суспільних потреб в межах відповідної території.

3. Децентралізація фінансова передбачає наявність фінансових засобів і означає здійснення правоустановчих дій щодо володіння, користування і розпорядження фінансовими ресурсами, які перебувають у власності громад [5].

Перевагами децентралізації є: спрощення системи і процедури прийняття рішення, прозорість і відкритість їх реалізації, порівняно швидке виявлення помилок, скорочення часу для надходження інформації з рівня виконавця на рівень прийняття рішення і навпаки; підвищення відповідальності за здійснені заходи і прийняті рішення, наближеність до споживача суспільних благ тощо. Але є й недоліки: загроза монолітності політики держави у відповідних сферах; ускладнення координації, та узгодження цілей; ризики прийняття рішень посадовцями неналежної кваліфікації [6].

Держави, в яких існувала директивно планова економіка, часто окреслюють децентралізацію як самоціль, а не засіб підвищення ефективності сприянню економічного розвитку та підвищення добробуту суспільства, також процес ускладнюється переплетінням реформ у сферах бюджетно-податкової, інституційної соціальної політики. Така ситуація спостерігалася, зокрема, в Болгарії, Угорщині, Польщі, Україні та деяких інших країнах [7].

В Україні процес децентралізації розпочався у 1990р. з прийняттям Закону «Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеve самоврядування». 15 липня 1997р. ВРУ було ратифіковано Європейську хартію місцевого самоврядування [8], яка містить основоположні принципи європейської моделі влади на субнаціональних рівнях:

визнання місцевого самоврядування в національному законодавстві; підзаконність місцевого самоврядування як можливість відповідних органів здійснювати регулювання і управління місцевими справами виключно в межах законодавства; визначення природи місцевого самоврядування як публічної влади, що, з одного боку, діє в інтересах територіальної громади, з іншого – є похідною від суверенної державної влади, оскільки повноваження і функції місцевого самоврядування визначаються конституцією або законом; субсидіарності (оптимальної децентралізації і реальної керованості території). На сьогодні Хартія є частиною національного законодавства України.

Особливістю сучасної української моделі організації влади на місцях є створення і дія місцевих органів виконавчої влади не з метою здійснення контрольно-наглядових функцій щодо законності діяльності місцевого самоврядування (як у західноєвропейських державах), а взяття на себе основного обсягу повноважень щодо управління відповідними територіями, що ускладнює розмежування функцій між органами виконавчої влади та місцевого самоврядування. Розв'язання даної дилеми потребує проведення реформ, змістом яких є подальша децентралізація.

У країнах Європи децентралізація призвела до перерозподілу функцій на користь органів місцевого самоврядування: держава делегувала органам місцевого самоврядування переважно функції надання змішаних суспільних благ. Це обумовило необхідність проведення фінансових реформ для децентралізації не тільки функцій держави, але й можливостей їх реалізації. За останні 20 років значна кількість європейських країн провели реформи в частині перерозподілу бюджетних ресурсів між різними адміністративними рівнями [2].

Фінансова (фіскальна) децентралізація – передбачає :

- Децентралізацію витратів – надання місцевому самоврядуванню фінансових ресурсів на виконання завдань і функцій;
- Децентралізацію доходів – закріплення за місцевим самоврядуванням власних доходів, достатніх для виконання встановлених функцій, та право встановлювати їх розміри;
- Процесуальну самостійність – право самостійно, формувати, затверджувати, виконувати бюджети, забезпечувати звітність і контроль.

Існують наступні показники фінансової децентралізації:

– Співвідношення показників витратів місцевого самоврядування (місцевих бюджетів) до публічних витратів (витратів Зведеного бюджету), яке засвідчує спроможність місцевого самоврядування якісно виконувати власні та делеговані функції. Серед держав, у яких місцеві витрати у відсотковому співвідношенні до публічних витратів (доходів) перевищують 50% – Данія, Іспанія, Швеція [2].

Таблиця 1

**Видатки Зведеного та місцевих бюджетів
у січні - вересні 2012-2015 рр.**

<i>Видатки роки</i>	<i>Січ.-вер. 2013 р.</i>	<i>Січ.-вер. 2014 р.</i>	<i>Січ.-вер. 2015 р.</i>
Зведений бюджет, млрд. грн	359,1	582,5	433,2
Місцеві бюджети (без урахування між бюджетних трансфертів), млрд. грн	156,2	157,3	175,8
Питома вага місцевих бюджетів у зведеному бюджеті, %	43,5	43,2	40,6

* Джерело [9]

В Україні децентралізація видатків за січень-вересень 2015р. зменшилась до 40,6% (у 2013-14 рр. в середньому 43%) (табл. 1), при цьому на фінансування з місцевих бюджетів передано додатково понад 600 об'єктів соціальної сфери.

Схожі висновки можна зробити зважаючи на співвідношення частки доходів місцевого самоврядування у доходах Зведеного бюджету.

Таблиця 2

**Доходи Зведеного та місцевих бюджетів
у січні - вересні 2012-2015 рр.**

<i>Доходи роки</i>	<i>Січ.-вер. 2013 р.</i>	<i>Січ.-вер. 2014 р.</i>	<i>Січ.-вер. 2015 р.</i>
Зведений бюджет, млрд. грн	325,9	333,4	467,9
Місцеві бюджети, млрд. грн	76,4	74,1	86,0
Питома вага місцевих бюджетів у зведеному бюджеті, %	23,4	22,2	18,4

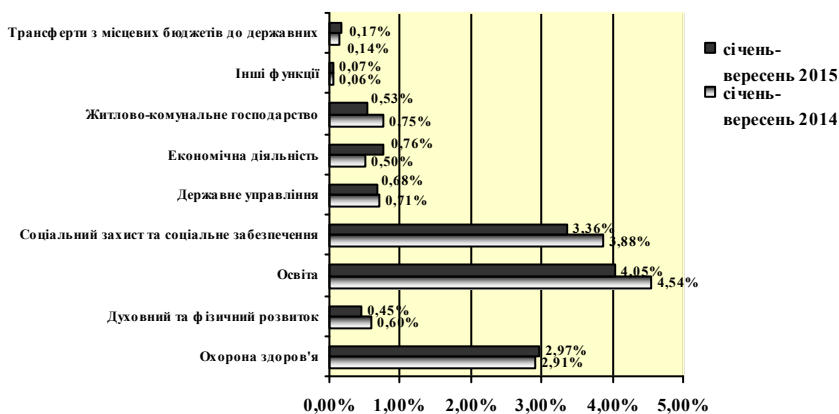
* Джерело [9]

Дані таблиці 2 свідчать, що питома вага доходів місцевих бюджетів у доходах Зведеного бюджету, незважаючи на поточну реформу децентралізації, має тенденцію до зменшення.

– Обсяг видатків місцевих бюджетів до ВВП – відображає частину фінансових ресурсів, що розподілена між суб'єктами місцевого самоврядування. Якщо показник більше 15% – високий рівень децентралізації (Данія, Швеція, Іспанія, Фінляндія, Нідерланди, Італія), 15-10% – середній рівень децентралізації (Польща, Велика Британія, Угорщина, Чеська Республіка, Франція), нижче 10% – низький рівень децентралізації (Словаччина, Литва, Естонія,

Португалія). В Україні у 2010–2014рр. обсяг видатків місцевих бюджетів в середньому становив 14,5% ВВП – найвища позиція серед постсоціалістичних країн.

У січні-вересні 2015р. рівень перерозподілу ВВП через місцеві бюджети становив 12,98%, що на 1,16 в.п. менше аналогічного показника 2014р. Тобто, якщо зважати виключно на цей показник, то Україна має середній рівень децентралізації.

Рис. 1. Частка видатків місцевих бюджетів у ВВП за січень-вересень 2014-2015 років

– Частка власних доходів у структурі доходів територіальних громад. Показник свідчить про фінансову самостійність суб'єкта місцевого самоврядування.

Таблиця 3

Власні доходи місцевих бюджетів та міжбюджетні трансферти з Держбюджету за січень-вересень 2013-2015рр.

	Січ.-вер. 2013 р.	Січ.-вер. 2014 р.	Січ.-вер. 2015 р.
Власні доходи місцевих бюджетів, млрд. грн	76,4	74,1	86,0
Міжбюджетні трансферти, млрд. грн	82,5	92,0	115,9
Доходи місцевих бюджетів з урахуванням трансфертів, млрд. грн	158,9	166,1	201,9
Питома вага власних доходів місцевих бюджетів, %	48,1	44,6	42,6

* Джерело [9].

Аналіз даних таблиці 3 дозволяє визначити, що власні доходи у структурі доходів місцевих бюджетів складають менше 50%, найбільшу питому вагу у доходах місцевих бюджетів становлять міжбюджетні трансферти. Якщо в постсоціалістичних країнах ЄС спостерігалася тенденція до зростання частки власних доходів місцевих бюджетів (Словенія, Естонія — 62%, Чехія — 73) і зменшення трансфертів з державного бюджету (їх частка не перевищує 50%), то в Україні їх частка зменшується (із 56,5% у 2005р. до 42,6% у 2015р.), а трансферти стали основним джерелом надходжень до місцевих бюджетів (52–56%), що означає зростання фінансової залежності від центру.

– Обсяг міжбюджетних трансфертів, зокрема, дотацій, в структурі доходів місцевих бюджетів. Чим вищий цей показник – тим нижчим є рівень фінансової самостійності і незалежності місцевого самоврядування, відповідно й рівень децентралізації, оскільки місцеве самоврядування не впливає на їх обсяг.

Отже в економічній науці існує значна кількість критеріїв фіскальної децентралізації, але українські реалії свідчать і це доведено теоретично, що застосування тільки одного критерію не може бути об'єктивним та не відображає реальний стан фіскальної децентралізації [10].

В Україні реформа міжбюджетних відносин розпочалася із прийняттям Бюджетного кодексу України у 2001р., але не забезпечила місцеве самоврядування достатніми фінансовими ресурсами з урахуванням їх повноважень та рівня економічно-соціального розвитку регіонів. Якщо питома вага міжбюджетних трансфертів у загальних видатках місцевих бюджетів у 1995р. була 5%, то у 2004р. – вже 42,5%. У Звіті Рахункової палати України зазначено, що низький фінансовий потенціал органів місцевого самоврядування з перекладанням на них функцій без компенсації видатків стримує розвиток регіонів. Одночасно в ряді регіонів, мав місце залишок невикористаних коштів державних субвенцій, такі випадки свідчать про неефективне використання фінансових ресурсів та низький рівень виконання делегованих місцевим органам самоврядування функцій.

Сучасний етап децентралізації в Україні було розпочато у 2015р. що знайшло відображення у внесенні змін до Бюджетного та Податкового кодексів України. Місцева влада отримала право самостійно формувати місцеві бюджети (незалежно від термінів прийняття державного бюджету). Було розширено перелік податків, що формують доходну частину місцевих бюджетів, за рахунок 100% плати за надання адмінпослуг, 100% державного мита, 10% податку на прибуток

підприємств, збору з роздрібного продажу підакцизних товарів, податку на нерухомість, податку на автомобілі з великим об'ємом двигуна, 80% екологічного податку (замість 35%) та 25% плати за надра.

Одночасно місцеві бюджети втратили частину доходів від податку з доходів фізичних осіб – ПДФО, в обласні бюджети надходить 15%, до бюджетів міст обласного значення – 60%, до держбюджету – 25%, як наслідок, надходження до державного бюджету від ПДФО зросли у 4,5 рази, а надходження до місцевих бюджетів скоротилися з 46 млрд грн. до 38 млрд грн. а у структурі доходів місцевих бюджетів – з 61,5 % до 44,5 %.

Місцеві бюджети також отримали нові види субвенцій базову (реверсну) медичну та освітню субвенції.

Реальний стан фіскальної децентралізації відображає сукупність проаналізованих вище показників. Децентралізація видатків за січень–вересень 2015р. зменшилася до 40,6%, децентралізація податкових надходжень становила 19,3%, тоді як у 2013–2014рр. – 24,8%. У місцевих бюджетах у 2015р. основна частина доходів припадає на субвенції з державного бюджету, які у структурі доходів місцевих бюджетів перевищують 50%. Обсяг субвенцій (як частка ВВП) зріс у 3 рази – з 3% ВВП у 2010р. до 9% за січень–вересень 2015р. Місцеві органи влади отримали право самостійно формувати бюджети, але відповідно до Бюджетного кодексу України у структурі видатків переважає фінансування соціальної сфери (близько 63%), яке здійснюється за рахунок субвенцій, тобто фактично визначається рішеннями центральних органів влади. Отже у 2015р. не змінилася загальна тенденція – посилення фіскальної централізації у бюджетній системі. Формально держава розширила джерела доходів місцевих громад, але не визначила їх функцій.

Відповідно до здійснення сучасного етапу децентралізації, першим кроком наголошено формування спроможних територіальних громад шляхом визначення потенційних адміністративних центрів таких громад, а не функцій органів місцевого самоврядування. Зазначимо, що на початок березня 2015р. кількість сільських рад становила 10277, тоді як кількість фактично об'єднаних громад становила – 159 (з проектною кількості 983). (у Харківській області створена єдина громада – Старосалтівська, що у Вовчанському районі у яку увійшли шість сільських та селищних рад).**Висновки.** Аналіз процесу децентралізації дозволяє визначити, що поряд із такими складовими як функціональна та фіскальна, важливого значення набуває інституційна складова. Інституціоналізація закріплює суспільні відносини у вигляді законів, соціальних норм або форм діяльності [11]. Високий рівень

інституціоналізації забезпечує належне виконання відповідним інститутом, зокрема органом місцевої влади, своїх функцій, реалізацію ефективної політики, й навпаки інституційна неспроможність продукує суперечливу й неефективну політику. Пропонуємо спроможність органів влади реалізовувати власні та делеговані функції по наданню місцевих змішаних суспільних благ, тобто благ, потреба в яких може мати територіальні відмінності, а споживання – просторові обмеження, визначати як інституційне забезпечення процесу децентралізації, необхідність якого є умовою досягнення наголошених цілей. Отже, інституційне забезпечення процесу децентралізації – це наявність засад, які дали б можливість органам влади на місцях формувати економічну політику в межах визначених повноважень (щодо надання змішаних суспільних благ), реалізовувати стратегічні плани, виконання політики та здійснювати оцінку її ефективності. Найбільш актуальними напрямками посилення інституційного забезпечення децентралізації вважаємо законодавче оформлення прав та обов'язків органів місцевої влади, у тому числі шляхом визначення конституційних основ місцевого самоврядування, міжбюджетним розподілом означених повноважень, закріплених Бюджетним кодексом України. Але не менш важливим є інший аспект інституційного забезпечення – неформальний рівень, який утворюють поширені уявлення щодо способів поведінки у конкретних умовах. Існує низка соціально-психологічних, ментальних, культурних особливостей, які дозволяють або не дозволяють впроваджувати децентралізацію. Як зазначається в аналітичній доповіді за ред. Я. Жаліла, на сьогоднішній день не існує зацікавленості органів місцевої влади в активізації економічної діяльності, безініціативність у вирішенні питань соціально-економічного розвитку громади, низький кадровий потенціал. Тому доцільним є використання пропагандистських методів ДРЕ, спрямованих на роз'яснення необхідності здійснюваних реформ.

Література

1. Нова архітектура бюджетної системи України: ризики та можливості для економічного зростання [Електронний ресурс] [Молдован О.О., Жаліло Я.А., Шевченко О.В.] ; за ред. Я. А. Жаліла. – К.: Нац. ін-т стратег. дослідж., 2010. – 35 с. // Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/arxitektura-ca599.pdf>
2. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / [Бориславська О., Заверуха І., Захарченко Е., та ін.]; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні» – DESPRO. – К.: ТОВ «Софія». – 2012. – 128 с.

3. Хайек Ф.А. Пагубная самонадеянность / Ф.А. Хайек; [пер.с англ. Е. Осиповой]. – М.: Изд-во «Новости» при участии изд-ва «Catallaxu». – 1992. – 304 с.

4. Ірина Бусиїна Сучасне й майбутнє «Європи регіонів» (проблеми європейського регіоналізму) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n23texts/23-zmist.htm>

5. Finanse publiczne a prawo finansowe. Wyd. 2 / С. Kosikowski, E. Ruśkowski (red.). – Warszawa: Dom wydawniczy ABC, 2006. – S. 163.

6. Robbins S. P. Podstawy zarządzania / S.P. Robbins, D.A. DeCenzo // Nauka administracji. – Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, 2002. – S. 235–236.

7. Decentralization of the socialist state: Intergovernmental finance in transition economies Editors: Richard M. Bird, Robert D. Ebel and Christine I. – Washington: Wallich World Bank Publications. – 1995. – 443 p.

8. European Charter of Local Self-Government (1985) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/122.htm>

9. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2015 рік [Електронний ресурс] // – Режим доступу: http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Monitoring%20Quarter%202015/KV_P%20%86_2015_Monitoring_ukr.pdf

10. Онегіна В.М. Трансферты в системе межбюджетных отношений / В.М. Онегіна // Ринкова трансформація економіки: Збірник наукових праць ХІБМ. – 2002. - Вип. 6. – С. 63- 72.

11. Енциклопедія державного управління у 8-ми томах: Том 1 Теорія державного управління [Електронний ресурс] / [наук. редкол.: В. М. Князев (співголова), І. В. Розпутенко (співголова) та ін.]. – К.: НАДУ – 2011. – С. 258. – Режим доступу: <http://derzhava.in.ua:8081/ndi/encyclopedia/default.aspx>

References

1. Ya. A. Zhalila (Eds.). (2010). Nova arkhitektura byudzhetnoyi systemy Ukrainy: ryzyky ta mozhyvosti dlya ekonomichnoho zrostantnya [The new architecture of the budgetary system of Ukraine: risks and opportunities for economic growth] [Moldovan O.O., Zhalilo Ya.A., Shevchenko O.V.]. – Kyiv: Nats. in-t strateh. doslidzh. p. 35. niss.gov.ua. Retrieved from: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/arxitektura-ca599.pdf> [in Ukrainian].

2. Boryslavs'ka O., Zaverukha I., Zakharchenko E. (et al.). (2012). Detsentralizatsiya publichnoyi vldy: dosvid yevropeys'kykh krayin ta perspektyvy Ukrayiny [The decentralization of public authority: European experience and prospects of Ukraine]. Shveytsars'ko-ukrayins'kyy proekt «Pidtrymka detsentralizatsiyi v Ukrayini» – DESPRO – Swiss-Ukrainian project "Decentralization Support in Ukraine» - DESPRO. Kyiv: TOV «Sofiya», p. 128 [in Ukrainian].

3. Khayek F.A. (1992). Pahubnaya samonadeyannost' [Pernicious conceit] F.A. Khayek; (E. Osynovoy, Trans) – Moscow: Yzd-vo «Novosty» pry uchastyy yzd-va «Catallaxy», p. 304 [in English].

4. Irina Busygina. Suchasne y maybutnye «Evropy rehioniv» (problemy evropeys'koho regionalizmu) [Current and future "Europe of Regions" (problems of European region)]. (n. d.). Retrieved from <http://www.ji.lviv.ua/n23texts/23-zmist.htm> [in Ukrainian].

5. C. Kosikowski, E. Ruśkowski (Eds.). (2006). *Finanse publiczne a prawo finansowe*. Wyd. 2. [Public finance and financial law. Ed. 2]. Warszawa: Dom wydawniczy ABC, p. 163[in Polish].

6. Robbins S. P., DeCenzo D.A. (2002). *Podstawy zarządzania* [Management basics]. // *Nauka administracji – Learning administration*. Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne. Pp. 235–236 [in Polish].

7. Richard M. Bird, Robert D. Ebel and Christine I. (Eds.). (1995). *Decentralization of the socialist state: Intergovernmental finance in transition economies*. Washington: Wallich World Bank Publications. P. 443 [in Polish].

8. *European Charter of Local Self-Government* (1985). Retrieved from <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/122.htm> [in English].

9. *Byudzhetnyy monitorynh: Analiz vykonannya byudzhetu za 2015 rik* [The budget Monitoring: Analysis of Budget Execution in 2015]. Retrieved from http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Monitoring%20Quarter%202015/KV_II%D0%86_2015_Monitoring_ukr.pdf [in Ukrainian].

10. Onehyna V.M. (2002). *Transferty v systeme mezhbyudzhetnykh otnosheniy* [Transfers in the system of intergovernmental relations]. *Rynkova transformatsiya ekonomiky: Zbirnyk naukovykh prats' KhIBM.* – The market transformation of the economy: Proceedings of HIBS.No 6., pp. 63- 72 [in Ukrainian].

11. Knyazyev V.M., Rozputenko V.M. (2011). *Entsyklopediya derzhavnoho upravlinnya u 8-my tomakh: Tom 1 Teoriya derzhavnoho upravlinnya* [Encyclopedia of Public Administration in 8 volumes: Volume 1 Theory of government]. Kyiv: NADU, p. 258. Retrieved from <http://derzhava.in.ua:8081/ndi/encyclopedia/default.aspx> [in Ukrainian].

Шибаета Н.В., Бабан Т.О. Складові процесу децентралізації в Україні

У статті досліджено складові процесу децентралізації в європейських країнах, у тому числі в Україні. Визначено переваги та можливі ризики цього процесу. Здійснено аналіз функціональної, фінансової, інституційної складових децентралізації, проведено порівняльний аналіз показників фінансової децентралізації в різних країнах. Обґрунтовано, що ефективність децентралізації визначається сполученням та взаємодією вказаних складових.

Ключові слова: децентралізація, територіальна децентралізація, фінансова децентралізація, міжбюджетні відносини, інституційна спроможність.

Шибаета Н.В., Бабан Т.А. Составляющие процесса децентрализации в Украине

В статье исследованы составляющие процесса децентрализации в европейских странах, в том числе в Украине. Определены преимущества и возможные риски этого процесса. Осуществлено анализ функциональной, финансовой, институциональной составляющих децентрализации, проведено сравнительный анализ показателей финансовой децентрализации в разных странах. Обосновано, что эффективность децентрализации определяется соединением и взаимодействием указанных составляющих.

Ключевые слова: децентрализация, территориальная децентрализация, финансовая децентрализация, межбюджетные отношения, институциональная возможность.

Shibaeva N.V., Baban T.O. Components of decentralization process in Ukraine

Article describes components of decentralization process in European countries, including Ukraine. Advantages and risks of this process are determined. Functional, fiscal, and institutional components of decentralization are analyzed. Comparative analysis of fiscal decentralization in different countries is performed. It is proven that the effectiveness of decentralization determined by combination and interaction of these components.

Keywords: decentralization, territorial decentralization, fiscal decentralization, intergovernmental relations, institutional capacity.

Рецензент – Онегіна В.М., д.е.н., професор.